

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КОКСОХІМІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті досліджено та проаналізовано інноваційно-інвестиційну складову соціально-економічного розвитку коксохімічних підприємств України.

Ключові слова: інноваційна спрямованість, інвестиційна діяльність, економічна діяльність, економічна діагностика.

I. Вступ

Результати діяльності коксохімічних підприємств залежать від ринкової поведінки функціонуючих об'єктів діагностики, на яку впливають дві групи протилежно спрямованих рушійних сил.

Перша група сил формується під впливом інституту "ринкової влади", який забезпечує коксохімічним підприємствам, що є суб'єктами висококонцентрованих ринків збуту продукції, спроможність встановлювати вигідні для них ціни. Друга група рушійних сил соціально-економічного розвитку підприємств коксохімічної промисловості України тісно пов'язана з посиленням впливу загострення конкурентної боротьби між суб'єктами висококонцентрованих ринків збуту продукції за лідерство в інноваційно-інвестиційній діяльності, що забезпечує впровадження ресурсозберігаючих технологій та оновлення застарілих основних фондів.

Формуванню методології, теоретичних засад та науково-практичних рекомендацій щодо проведення діагностичних досліджень процесів сталого розвитку і визначення фінансового стану, виробничого, управлінського, інвестиційного та інноваційного потенціалів присвячені праці І.О. Бланка, Н.Ю. Брюховецької, І.П. Булеєва [1], А.С. Вартанова, Н.М. Вітрової [2], А.Е. Воронкової [3], О.І. Гадзевич [4], О.О. Гетьман [5], В.А. Забродського [6], Н.М. Євдокимової, О.К. Єлісеєвої [7], М.О. Кизима, Ю.С. Кончака [8; 9], Т.Д. Костенко [10], Л.А. Костирко, І.І. Мазура, А.Н. Марюти, О.М. Тридіда, В.Д. Шапіро та ін.

Разом із тим, дотепер багато актуальних наукових завдань щодо створення та використання дієвого інструментарію проведення діагностичних досліджень результатів діяльності підприємств, зокрема коксохімічної промисловості України, не набули ефективного вирішення. Отже, наявність невирі-

шених завдань економічної діагностики результатів діяльності коксохімічних підприємств, теоретичне та практичне значення розроблення цих завдань визначили актуальність обраної теми.

II. Постановка завдання

Мета статті – дослідження та аналіз інноваційно-інвестиційної складової соціально-економічного розвитку коксохімічних підприємств України.

III. Результати

Інноваційна спрямованість інвестиційної діяльності на коксохімічних підприємствах є стратегічним фактором підвищення ефективності використання створеного виробничого потенціалу і формування нових техніко-технологічних можливостей у процесі їх функціонування.

Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку на основі комплексного фінансового оздоровлення підприємств коксохімічної промисловості України потребує кардинальних змін, метою яких є інноваційне оновлення та підвищення економічної ефективності використання наявних ресурсів підприємства відповідно до ринкової орієнтації поведінки функціонуючих об'єктів економічної діагностики. Дослідження тенденцій динаміки показників, які визначають результативність діяльності за фінансово-економічною складовою кожного з підприємств, що увійшли до вибіркової сукупності, дають об'єктивну підставу для висновку щодо формування певних негативних тенденцій динаміки цих показників. Про ці самі тенденції свідчать узагальнені дані за асоціацією "Укркокс", подані в табл. 1.

Аналізуючи дані табл. 1, можна зробити такі висновки:

- протягом 2003–2010 рр. рентабельність товарної продукції за підприємствами асоціації стрибкоподібно зменшувалася (за винятком 2007 р.). За весь період дослідження цей показник скоротився з 20,2 до 8,1%, тобто більше ніж удвічі;

- питома вага матеріальних витрат у загальних витратах на виробництво була і залишається досить високою. Крім того, цей показник постійно зростає, і протягом 2003–2010 рр. його значення підвищилося майже на 24%;
- на тлі зростання питомої ваги матеріальних витрат постійно знижувалась питома вага витрат на оплату праці в загальних витратах на виробництво продукції. Скорочення цього показника у 2010 р. порівняно з 2003 р. становило 2,75 раза;
- падіння рентабельності товарної продукції на підприємствах коксохімічної промисловості України супроводжується скороченням коефіцієнта використання виробничої потужності з коксу валового 6% вологості. Найбільше скорочення цього коефіцієнта було зафіксовано в 2005 та 2009 р., коли майже 15% виробничих потужностей не були задіяні у виробництві коксу.

Таблиця 1

Значення показників діяльності підприємств асоціації “Укркокс” у 2003–2010 рр., %

Показники	Роки							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Рентабельність товарної продукції	20,2	7,3	3,4	5,3	22,7	14,5	9,9	8,1
Питома вага матеріальних витрат у загальних витратах на виробництво	71	77	85	87	87	88	88	88
Питома вага витрат на оплату праці в загальних витратах на виробництво	11	7	7	5	4	5	5	4
Коефіцієнт використання виробничої потужності з коксу валового 6% вологості	91,3	90,4	82,4	92,1	85,7	95,6	84,9	89,3

Певною мірою виявлені загальні тенденції динаміки показників діяльності підприємств коксохімічної промисловості України були зумовлені коливаннями попиту на внутрішньому ринку збуту, змінами світових цін на газ, сировину і матеріали, зниженням експортних поставок коксу та посиленням залежності вітчизняних металургійних комбінатів від імпорту коксу. Поряд із цими об'єктивними чинниками формування негативних тенденцій динаміки показників, що ідентифікують результати діяльності коксохімічних підприємств України, ми вважаємо за доцільне проаналізувати фактори забезпечення сталого соціально-економічного розвитку функціонуючих об'єктів економічної діагностики, які пов'язані з активізацією інвестиційної діяльності. Вплив цих факторів має постійно зростати, особливо в сучасному глобалізованому виробництві. Ці фактори, що діють на рівні кожного коксохімічного підприємства з вихідної сукупності об'єктів економічної діагностики, як свідчать дані табл. 1, потребують пильного дослідження внаслідок таких об'єктивних обставин.

По-перше, середній вік коксових батарей постійно зростає і вже на 01.01.2005 р. становив 25,3 року, що на 5,3 року перевищує нормативний строк амортизації коксових батарей. По-друге, більше ніж 53 та 24,7% загальної кількості коксових батарей мають строки служби більше ніж 20 та 35 років, відповідно.

Наведені дані свідчать, що коксохімічні підприємства України протягом 2003–2010 рр. практично не оновлювали матеріально-

технічну базу виробництва і використовували застарілі основні засоби.

У 2010 р. порівняно з 2009 р. виробничі потужності з коксу валового 6% вологості в асоціації “Укркокс” зросли з 23687,7 до 24238,3 тис. т, тобто на 2,32%. Таке зростання було забезпечене активізацією інноваційно спрямованої інвестиційної діяльності на окремих підприємствах. Зокрема, після проведення технічної реконструкції були введені в дію коксові батареї у ВАТ “АрселорМіттал”, ВАТ “Алчевський коксохімічний завод”, ВАТ МК “Азовсталь”. Разом з тим, деякі підприємства, в тому числі ВАТ “Ясинівський коксохімічний завод”, ВАТ “Запоріжжкокс”, ВАТ “Макіївський коксохімічний завод”, ВАТ “Авдіївський коксохімічний завод”, у цьому році мали вивести з експлуатації коксові батареї внаслідок фізичного зносу пічного фонду, але нові виробничі потужності на цих підприємствах не вводилися і не засвоювалися, рівень їх інноваційної й інвестиційної діяльності порівняно з іншими підприємствами галузі невисокий. Таким чином, оновлення застарілих основних засобів за рахунок упровадження інноваційного обладнання, а саме нових коксових батарей, позитивно впливатиме на показники діяльності підприємств асоціації “Укркокс”.

Отже, комплексна економічна діагностика соціально-економічного розвитку цих підприємств передбачає аналіз їх інвестиційної та інноваційної діяльності. У табл. 2 наведено дані про розмір та структуру засвоєних капітальних інвестицій на коксохімічних підприємствах України в 2010 р.

**Обсяг засвоєних капітальних інвестицій
на підприємствах коксохімічної промисловості України у 2010 р., тис. грн**

Підприємства	Засвоєно капітальних інвестицій			На збереження довкілля	
	усього	в основний капітал	на поліпшення об'єкта	усього	% до загального обсягу
ВАТ "Авдіївський КХЗ"	88 743	84 363	0	9882	11,14
ВАТ "Донецьккокс"	5608	2295	3106	792	14,12
ЗАТ "Єнакіївський коксо-хімпром"	426	390	0	0	0
ВАТ "Алчевськкокс"	280 816	279 884	773	90 105	32,09
ВАТ "Макіївський КХЗ"	54 206	10 673	43 140	1027	1,89
ВАТ "Ясинівський КХЗ"	87 208	59 409	27 799	16 265	18,65
ВАТ "Баглійкокс"	29 381	28 989	212	2462	8,38
ВАТ "Дніпродзержинський КХЗ"	17 996	16 498	1477	14 000	77,80
ВАТ "Дніпрококс"	8225	6266	1706	31	0,38
ВАТ "Запоріжкокс"	58 561	56 983	0	20 341	34,73
ВАТ "Завод коксохім-обладнання"	18 281	5875	12 395	211	1,15

Як видно з табл. 2, найбільший обсяг засвоєних капітальних інвестицій (280816 тис. грн) спостерігався в 2010 р. на підприємстві ВАТ "Алчевськкокс". Найменшою була сума засвоєних капітальних вкладень у ЗАТ "Єнакіївський коксохімпром" (426 тис. грн).

На основі даних про засвоєні капітальні інвестиції на коксохімічних підприємствах України було проведено їх ранжування за сумою капітальних інвестицій. Ранги підприємств визначалися у міру зростання обсягів капітальних інвестицій: підприємству, яке мало максимальне значення цього показника, присвоєно перший ранг (рис. 1).

За результатами ранжування перший ранг присвоєно ВАТ "Алчевськкокс", другий – ВАТ "Ясинівський коксохімічний завод", третій – ВАТ "Макіївський коксохімічний завод" тощо.

За результатами ранжування перший ранг присвоєно ВАТ "Алчевськкокс", другий – ВАТ "Ясинівський коксохімічний завод", третій – ВАТ "Макіївський коксохімічний завод" тощо.

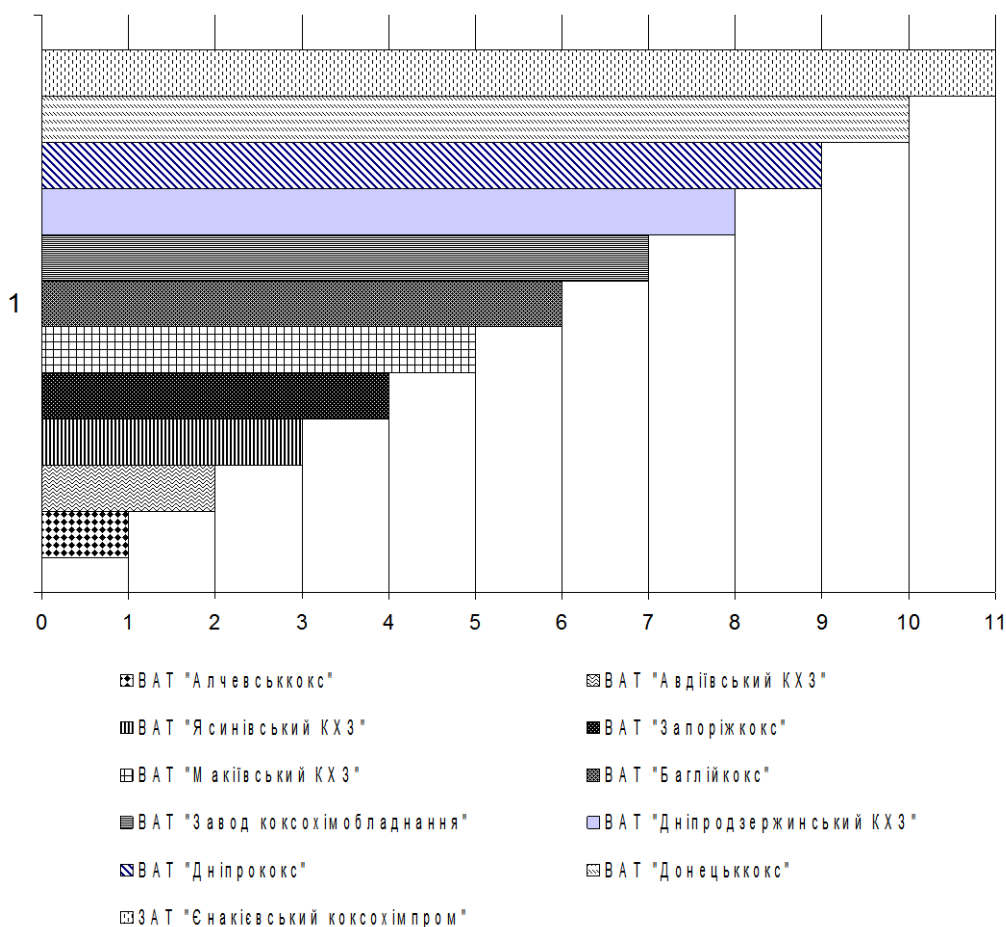

Рис. 1. Ранги підприємств коксохімічної промисловості за розміром освоєних капітальних інвестицій у 2010 р.

При діагностиці інноваційно-інвестиційної складової соціально-економічного розвитку

коксухімічних підприємств доцільно проаналізувати структуру засвоєних капітальних

інвестицій за напрямками. Результати проведеного аналізу показано на прикладі під-

приємства ВАТ “Ясинівський коксохімічний завод” (рис. 2).

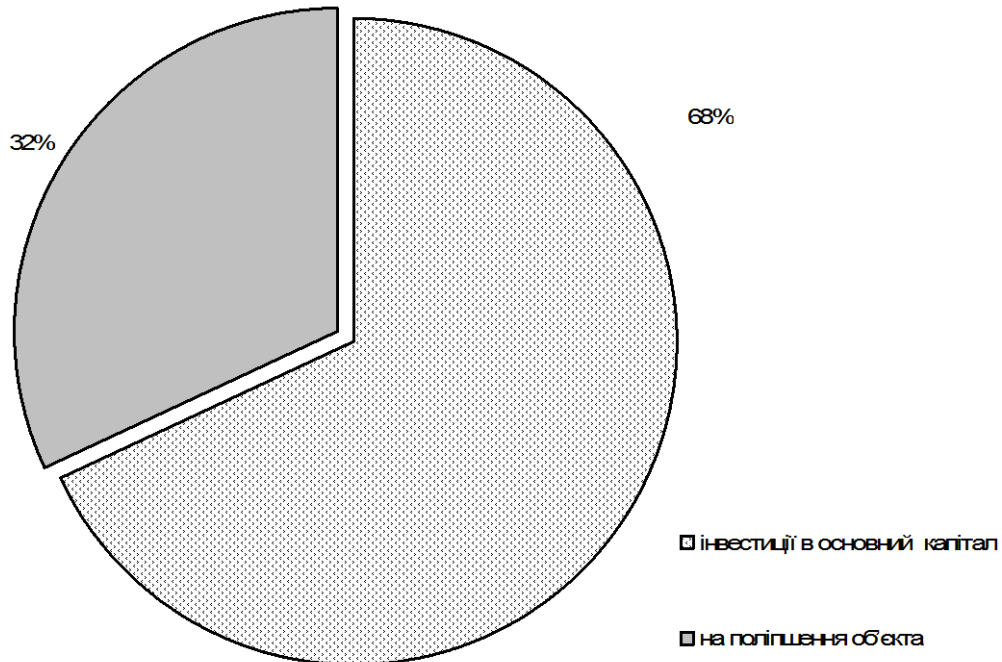

Рис. 2. Структура розподілу капітальних інвестицій за напрямками у ВАТ “Ясинівський коксохімічний завод” у 2010 р.

З рис. 2 видно, що у 2010 р. у ВАТ “Ясинівський коксохімічний завод” 68% капітальних інвестицій становили інвестиції в основний капітал, 32% капітальних інвестицій спрямовані на поліпшення об'єкта. Таким чином, переважна частка капітальних інвестицій спрямовується у ВАТ “Ясинівський коксохімічний завод” на вирішення завдань техніко-технологічного оновлення виробничої бази підприємства. Аналогічні дані було отримано й за іншими об'єктами діагностичних досліджень (табл. 2). При цьому слід зазначити, що на трьох підприємствах вибіркової сукупності, а саме ВАТ “Авдіївський коксохімічний завод”, ВАТ “Запоріжжкокс” та ЗАТ “Єнакіївський коксохімпром”, у 2010 р. інвестиційні кошти на поліпшення об'єктів не витрачалися.

IV. Висновки

Отже, за результатами досліджень встановлено високий рівень зносу основних засобів на коксохімічних підприємствах. Експлуатація застарілих основних засобів є наслідком недостатньої активності інноваційно-інвестиційної діяльності на коксохімічних підприємствах України.

Протягом 2003–2010 рр. тільки половина підприємств досліджуваної сукупності впроваджували технологічні інновації. Це такі підприємства, як ВАТ “Авдіївський коксохімічний завод”, ВАТ “Алчевськкокс”, ВАТ “Баглійкокс” та ін. Найбільший обсяг засвоєних

капітальних інвестицій спостерігався в 2010 р. у ВАТ “Алчевськкокс”, найменший – у ВАТ “Єнакіївський коксохімпром”.

Список використаної літератури

1. Булеев И.П. Механизм хозяйствования предприятий и объединений трансформационной экономики / [И.П. Булеев, Н.Д. Прокопенко, Н.Е. Брюховецкая и др.]; НАН Украины, Ин-т экономик и промышленности. – Донецк, 2007. – 526 с.
2. Ветрова Н.М. Экономическая диагностика: проблемные аспекты / Н.М. Ветрова // Экономика и управление. – 2004. – № 4–5. – С. 6–8.
3. Воронкова А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация : монография / А.Э. Воронкова. – Луганськ : Изд-во Восточно-украинского национального университета, 2000. – 315 с.
4. Гадзевич О.І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства : навч. посіб. / О.І. Гадзевич. – К. : Кондор, 2004. – 180 с.
5. Гетьман О.О. Економічна діагностика : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / О.О. Гетьман, В.М. Шал

- повал. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.
6. Елисеєва О.К. Диагностика и управление производственно-экономическими системами : монография / О.К. Елисеєва, А.Н. Марюта, В.Н. Узунов. – Днепропетровск : Наука и образование, 2004. – 191 с.
  7. Забродский В.А. Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем / В.А. Забродский, Н.А. Кизим. – Харьков : БизнесИнформ, 2000. – 72 с.
  8. Кизим М.О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства : монографія / М.О. Кизим, В.А. Забродський, В.А. Зінченко, Ю.С. Кончак. – Харків : ІНЖЕК, 2003. – 144 с.
  9. Кизим Н.А. Оценка и прогнозирование платежеспособности предприятий : монография / Н.А. Кизим, И.С. Благун, Ю.С. Кончак. – Харьков : ІНЖЕК, 2004. – 144 с.
  10. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства : навч. посіб. / Т.Д. Костенко, Є.О. Підгора, В.С. Рижиков, В.А. Панков, А.А. Герасимов, В.В. Ровенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 400 с.

Стаття надійшла до редакції 19 січня 2012 р.

Карчевская А.Г. Инновационно-инвестиционная составляющая социально-экономического развития коксохимических предприятий Украины

В статье исследована и проанализирована инновационно-инвестиционная составляющая социально-экономического развития коксохимических предприятий Украины.

Ключевые слова: инновационная направленность, инвестиционная деятельность, экономическая деятельность, экономическая диагностика.

Karchevskaya A. Innovative-investment constituent of socio-economic development of koksokhimicheskikh enterprises of Ukraine

Investigational and analyses innovative-investment constituent of socio-economic development of coke-chemical enterprises of Ukraine.

Key words: innovative orientation, investment activity, economic activity, diagnostics.